

Nowe zasady prawa spadkowego

W 2023 roku ustawodawca nie ogranicza się pod kątem zmian w prawie. Nowelizacja kodeksu pracy, kodeksu postępowania cywilnego, wejście w życie z opóźnieniem nowelizacji karnej, a także nowelizacja prawa cywilnego materialnego - to tylko część ze zmian, z którymi muszą się w tym roku zmierzyć nie tylko profesjonalni pełnomocnicy. Można pomyśleć, że proponowane zmiany w dużym stopniu nie dotyczą „zwykłego” obywatela, natomiast zmiany wprowadzone w zakresie prawa spadkowego ostatecznie dotkną każdego.

Krąg spadkobierców ustawowych

Najbardziej podstawową kwestią prawa spadkowego jest ustalenie kręgu osób, które będą dziedziczyć po spadkodawcy. Aktualnie, zgodnie z art. 934 § 1 kodeksu cywilnego w przypadku braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy, cały spadek przypadał dziadkom spadkodawcy, a jeśli ktoreś z dziadków nie dożyło otwarcia spadku, jego udział spadkowy przypadał jego **zstępny**. W efekcie, końcowe ustalenie spadkobierców ustawowych było długotrwałe i problematyczne.

Nowelizacja wskazanego powyżej przepisu wprowadza znaczącą zmianę w tym zakresie. Od 15 listopada 2023 roku, w przypadku jeżeli którekolwiek z dziadków spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom. Dalej, jeżeli dziecko któregokolwiek z dziadków spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Na koniec, w przypadku braku dzieci i wnuków tego z dziadków, który nie dożył otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada pozostałym dziadkom w częściach równych.

Wydaje się, że powyższa zmiana pozwoli skrócić mozolny proces ustalania listy zstępnych tego z dziadków, który nie dożył otwarcia spadku, co w praktyce jest nie tylko czasochłonne ale nierzadko niezwykle problematyczne.

Niegodność dziedziczenia

Od 15 listopada 2023 roku zostanie poszerzony katalog spadkobierców, którzy mogą być uznani za niegodnych. Przepis art. 928 k.c. zawiera zamknięty katalog okoliczności, których spełnienie uzasadniałoby uznanie danego spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia. Aktualnie nie jest wśród przesłanek ujęte kontrowersyjne uchylanie się od alimentów. Dlaczego kontrowersyjne? Znajdą się osoby, które będą stały na stanowisku, że brak przesłanki o niealimentacji jest dobrym rozwiązaniem, natomiast takie twierdzenie jest mocno krytykowane w środowisku prawniczym. Nie ulega wątpliwości, że brak łożenia na utrzymanie spadkobiercy już w oparciu o sam obowiązek ustawowy, a co dopiero w przypadku gdy taki obowiązek został stwierdzony odpowiednim dokumentem, stanowi zachowanie naganne. Wydaje się być więc założeniem racjonalnym, że osoba dopuszczająca się takiego zachowania wobec spadkodawcy powinna móc być uznana za niegodną dziedziczenia. Za takim stanowiskiem stoją zasady słuszności oraz zasady współżycia społecznego.

Dlatego też zgodnie z nowym brzemieniem art. 928 k.c., przesłankami niegodności dziedziczenia obok dotychczas obowiązujących staną się także:

- uporczywe uchylanie się od płacenia alimentów na rzecz spadkodawcy stwierdzonych orzeczeniem sądu, ugodą lub umową oraz
- uporczywe uchylanie się od wykonywania obowiązku

pieczy nad spadkodawcą, w szczególności wynikającego z władzy rodzicielskiej, opieki, sprawowania funkcji rodzica zastępczego, małżeńskiego obowiązku wzajemnej pomocy albo obowiązku wzajemnego szacunku i wspierania się rodzica i dziecka.

Dziedziczenie przez małoletnich

Małoletni, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie posiadają zdolności prawnej co skutkuje potrzebą działania przedstawicieli ustawowych (tj. w większości rodziców) w ich imieniu. W aktualnym stanie prawnym odrzucenie, albo i też przyjęcie, spadku w imieniu małoletniego wiązało się z potrzebą uzyskania zgody sądu na dokonanie takiej czynności. W efekcie proces, który w przypadku osoby posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych, zajmuje maksymalnie jeden dzień, w przypadku małoletniego potrafi trwać od kilku do nawet kilkunastu miesięcy. Z uwagi na długotrwałą procedurę sądową zawsze pojawia się pytanie, a co gdy procedura sądowa będzie trwała dłużej niż 6 miesięcy jakiej jest na odrzucenie spadku lub przyjęcie w całości? Na szczęście permanentnie pojawiający się problem doczekał się ugruntowanego orzecznictwa i stanowiska, że co do zasady czas oczekiwania na wydanie zgody przez sąd nie zalicza się do ustawowego 6-miesięcznego okresu na złożenie oświadczenia.

Niezależnie od powyższego, cały proces jest stosunkowo skomplikowany, dlatego też ustawodawca postanowił wyjść naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa i tak do przepisu art. 101 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego od 15 listopada 2023 roku będzie obowiązywać dodany §4 wskazujący, że jeżeli dziecko zostało spadkobiercą dlatego, że jego rodzic odrzucił spadek, rodzic może odrzucić w imieniu dziecka spadek bez zgody sądu, jeśli:

- rodzic posiada w tym zakresie władze rodzicielską;
- na odrzucenie zgodził się drugi rodzic posiadający w tym zakresie władzę rodzicielską albo odrzucenie dokonywane jest wspólnie.

Inne zmiany, które już obowiązują

Wskazywane powyżej zmiany nie są jedynymi jakie zostały (a właściwie zostaną) wprowadzone do prawa spadkowego. Nowelizacja kodeksu cywilnego, która weszła w życie 22 maja 2023 roku wprowadziła do porządku prawnego nową osobę prawną – fundację rodzinną. Jednym z jej celów jest zapewnienie nieprzerwanego działania firmy oraz zapewnianie środków do życia dla członków najbliższej rodziny. W konsekwencji zmianie uległy zasady rządzące zachowkiem, a dodatkowo doprecyzowane zostały uprawnienia związane ze zrzeczeniem się dziedziczenia.

Zgodnie ze zmianami, majątek wnoszony do fundacji rodzinnej nie wchodzi do masy spadkowej, a po upływie 10 lat nie będzie również uwzględniany w zachowku. Dodatkowo wypłaty dokonane z fundacji lub przewidziane na rzecz beneficjenta, który byłby uprawniony jednocześnie do zachowku, są zaliczane na poczet zachowku.

Kolejną istotną zmianą jest fakt, że jeżeli uprawnionym do zachowku jest zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek koszty zrealizowanego przez fundację rodzinną obowiązku alimentacyjnego ciążącego na spadkodawcy, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku.

Ta sama nowelizacja wprowadziła przepis art. 9971 k.c., który wprowadził możliwość odroczenia terminu płatności zachowku, rozłożenia jego płatności na raty, a nawet obniżenie jego wysokości. Jest to znaczące udogodnienie dla zobowiązanych, których możliwości majątkowe w większości są zdecydowanie niższe niż wysokość zachowku.

Podsumowanie

Wprowadzone przez ustawodawcę stopniowe zmiany w prawie spadkowym zapowiadają się obiecująco – stanowią odpowiedź na zgłaszane przez lata problemy spadkobierców. Faktem jest, że na efekty wprowadzonych zmian będzie nam dane jeszcze poczekać, a nie jest również powiedziane, że w związku z ich prowadzeniem nie pojawią się inne, nowe przeszkody na drodze spadkobierców. Na marginesie należy również wspomnieć, że prawdopodobnie to nie koniec zmian, ponieważ w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów można znaleźć projekt nowelizacji instytucji testamentu. Czy nowelizacja dojdzie do skutku? Czas pokaże, natomiast faktem jest, że ta część prawa spadkowego również wymaga zmian. ■

Autor:
Katarzyna Orwat
aplikantka radcowska
M. Krotoski Adwokaci i Radcy Prawni
Adwokat Jerzy Krotoski oraz adwokat Maciej Krotoski
z poznańskiej Kancelarii
M. Krotoski Adwokaci i Radcy Prawni sp.k.
są Członkami WKK